

Hannah Arendt Totalitarisme

Bijeenkomst -3
Wat kunnen we leren voor
ons handelen nu?

Petra Bolhuis
Maieutiek-2023

1

Totalitarisme hangt ook af van hoe we de samenleving zien

- Scheiding privé-publiek (106/107)
- Het **wie** je bent en het **wat** je bent loopt in onze tijd door elkaar en dat doet iets met de samenleving.
- Ruimte voor zelfonthulling (mèt mensen praten in plaats van óver hen als groep)
- Voor efficiëntie is verschil een probleem, voor de samenleving van mensen is het (ook) een verrijking.
- Meer **wie** en minder **wat** is belangrijk.

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

2

Instrumenteel denken versus betekenisverlenend denken

- Instrumenteel denken is belangrijk en nuttig maar kent zelf geen moraal. Mar hoe brengen we moraal in het geding? (116)
- Omdat nut/efficiëntie niet worden bevraagd op hun eigen nut hoeft je niets meer uit te leggen als je zegt dat iets nuttig is of efficiënt.
- Begrippen als mooi, zinvol of menswaardig zijn pas deel van de overweging als we ze meetbaar kunnen maken. Een kunstwerk is echter meer dan de verkoopwaarde of de beschrijving van de gebruikte materialen.

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

3

Wantrouwen en leugen

- Als we het vertrouwen kwijt raken hebben we een probleem omdat we in een wereld leven waarin vertrouwen vooraf gaat aan het waarde hechten aan autoriteit of deskundigheid.
- De vraag is hoe we het kostbare kritische denken van de Verlichting kunnen blijven behouden, zonder te vervallen in cynisme. En hoe we anderzijds vertrouwen kunnen houden/krijgen, zonder te vervallen in volgelingschap en complot theorieën.

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

4

Pluraliteit

- We zijn allemaal gelijk, in zoverre dat we allemaal verschillend zijn.
- Rechtsgelijkheid en verschillend mogen zijn,
- Enorme hang naar voorspelbaarheid
- We zien onszelf als elite van de Verlichting (maar wegens succes van de Verlichting zijn we met zijn allen) Gevolg: iedereen denkt als ooit de elite; 'Anderen moeten zien wat ik zie en denken wat ik denk en anders zijn ze nog niet zo ver en moeten ze hard worden aangepakt'Maar we zijn ook allemaal de anderen. Hoe lossen we dat op?

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

5

Nataliteit

- Geboortelijkheid is het optimistisch elan van Arendt.
- Ieder mens heeft de ruimte om iets nieuws te beginnen.
- Waar zie je de ruimte en hoe vul je dat in? Van weggeefkastjes tot een plastic-opruimer op zee. Het begint met de aanname 'wie weet kan het ook anders'.
- Maar het vraagt ook de ruimte voor het ongewisse experiment.

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

6

Vergeving en beloften

- Beloven is bijna heilig voor de vrije Grieken. Immers zij zien zichzelf als de enigen die de wereld van mensen vorm kunnen geven en niemand is de baas over hen. Die onvoorspelbare macht wordt ingetoomd door de belofte.
- Vergeven is, naast het doen van beloften, een groot goed voor Arendt. Want als we nataal zijn en pluraal dan doen anderen dingen waarvan je altijd achteraf kunt zeggen; 'Ik zei toch doe dat nou niet, wat dom' ... enz. Maar daarmee roeien we ook alle nataliteit uit en die hebben we nodig. Dus het moet mis mogen gaan. Dat misgaan moet een samenleving leren hanteren. (rechtspraak en rituelen)

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

7

Moed

- Arendt zelf noemt het nauwelijks, maar het opstaan tegen totalitaire ontwikkelingen vergt moed. Het soort moed dat nodig is om je verstand te gebruiken. Moed om het fout te durven hebben. Moed om vergeving te vragen. Moed om op je handen te blijven zitten als anderen iets doen wat je gevaarlijk acht én moed om in te grijpen wanneer dat nodig is. En de moed om te erkennen dat we dat verschil nooit echt kennen.
- De geschiedenis oordeelt over het gelijk van nu. Het gelijk ontstaat uit het 'schuren' van de pluraliteit.

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

8

Vragen voor bijeenkomst 3

- Zie je de terugkeer van totalitaire tendensen?
- Zzie je tegenbewegingen?
- Arendt legt een enorme verantwoordelijkheid bij het individu. Wat zie je als rol voor jezelf?
- Wat inspireert en wat houdt je tegen?

Maieutiek-ArendtTotalitarisme

9